

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

דרשת חול המועד סוכות

מפי מרן הגאון

הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

שנמסרה ביום שלישי

ד' דחזה"מ סוכות

י"ח תשרי התשפ"א בשל"ב

בסוכת מרן שליט"א

בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

אדם שראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית, ובסוף השולחן יושב אדם חולה קורונה ל"ע, האם עדיין ישנו חשש שמא ימשך אחר שלחנו לתוך הבית.

כיצד לנהוג בשעת ההושענות וההקפות בעידן מגיפת הקורונה.

המשך בעניין האם מועילה הקטורת ללא תשובה.

אימתי עומדים לפני שמתחילים תפילת שמונה עשרה בשחרית, וחיזוק למנהג אבותינו לעמוד במלים 'רם ונישא' ולא במלים 'תהילה לאל עליון'. חידוש למעשה.

מדוע מנהגינו לעמוד באמירת י"י מלך וגו' רק בשבת ולא בחול, ועד היכן צריכים לעמוד. חידוש נוסף למעשה.

בעניין ימות המשיח שהגויים ישרתו אותנו, ומעשה נפלא בזה, בקיסר אוסטריה שביקר בירושלם וכו', ומקור תשובת הרב שענה לו, מיהו המשיח האמיתי.

בעניין שכינתא בגלותא, פירוש מהרי"ץ זיע"א בהקדמתו להושענות על הפסוק נגילה ונשמחה בך, וחשיבות התפילה למען השכינה כי ממילא הדבר יועיל גם לבקשות הפרטיות והאישיות.

האם ישנה אפשרות להקדים את פרשת האזינו לפני פרשת וילך. יישוב מנהג קדמונים.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 563

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741. נא לתאם זאת לפני השיעור. והתורמים והמסייעים להפצת התורה והמסורת ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.

בשם רחמן.

אנו כעת בחול המועד סוכות, יום שלישי, יום שנכפל בו כי טוב, שנת התשפ"א בשל"ב. לרגל המצב, לא זכינו שיתקיים כמדי שנה בשנה 'המעמד הגדול' ברב עם, לכן אני מדבר מהסוכה שבביתי, בעיקבות מגיפת הקורונה ה' ישמרנו. אבל, זה זמן שמחתנו, פיקודי יישרים משמחי לב, אנחנו משתעשעים בתורה. לכן אפתח ואברך את כל קהל השומעים, ואת כל בני קהילותינו וכל הנלווים אלינו, כל אנשי גאולתנו, ה' ברוך הוא יזכה אתכם, 'תזכו לשנים רבות ומועדים טובים', או בנוסח אחר 'תוסיפו שנים רבות שמחים במועדים טובים'.

אדם שראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית, ובסוף השולחן יושב אדם חולה קורונה ל"ע, האם עדיין ישנו חשש שמא ימשך אחר שלחנו לתוך הבית.

נתחיל בעז"ה, בשתי שאלות הלכתיות מעניינא דיומא. האחת בעניין אדם שהוא חולה קורונה ל"א, והוא נמצא מחוץ לסוכה, וישנו מישהו אחר בתוך הסוכה, האם ישנה גזירה שמא ימשך אחר שלחנו. בהמשך נסביר זאת.

והשאלה השנייה, בקשר להקפות שעושים בחג הסוכות, בכל יום מקיפים פעם אחת ובהושענא רבה שבע פעמים, ובשמחת תורה מקיפים בלי סוף, איך לנהוג כשנמצאים בציבור וישנה צפיפות, אם כל הציבור יקיפו אזי עלולים ח"ו להדביק האחד את השני. זאת השאלה השנייה.

השאלה הראשונה נשאלה ע"י ידידנו 'ממציא השאלות המעניינות' הרה"ג גמליאל רבינוביץ הכהן שליט"א, וזה לשונו, לכבוד מרן הגאון האדיר האמיתי מאד רבי יצחק רצאבי שליט"א. שאלה מעניינת מאד בחמלת ה' חשבת, הנה בשו"ע או"ח סימן תרל"ד סעיף ד' כתב מי שהיה ראשו ורובו בסוכה, ושלחנו חוץ לסוכה, ואכל, כאילו לא אכל בסוכה, אפילו היא סוכה גדולה, גזירה שמא ימשך אחר שלחנו. ע"כ.

חז"ל גזרו, שלא יוצאים ידי חובה כאשר השלחן לא נמצא בתוך הסוכה, כיון שהאדם רגיל להימשך אחר שלחנו. דהיינו, הוא אוכל בסוכה, הרי חובה לאכול ולישון בסוכה, אבל

השלחן לא נמצא בתוך הסוכה, גם לא חלק ממנו, אלא כולו מחוץ לסוכה, א"כ כאשר הוא אוכל וישנם מאכלים הנמצאים קצת רחוק, הוא עלול לצאת מהסוכה מבלי לשים לב. אז גם כאשר הוא לא עשה זאת, הגם שהוא אוכל הכל בתוך הסוכה, הוא שמר על עצמו ונזהר, אבל כיון שישנו חשש כזה, גזירה שמא ימשך אחר שלחנו, אז אפי' שהוא לא נכשל בזה, האכילה הזאת אינה נחשבת, ואם זה בלילה הראשון הוא יצטרך לאכול את הכזית שוב פעם, באופן שהשלחן יהיה בתוך הסוכה. זהו הדין הרגיל, שמקורו במשנה ובגמ' במסכת סוכה [דף ג' ע"א].

שואל הרב רבינוביץ הי"ו בזה"ל, אדם שראשו ורובו בסוכה, ושלחנו בתוך הבית, ושם בבית בסוף השלחן יושב אדם חולה קורונה ל"ע. האם יש חשש בכלל שהוא ימשך לשלחנו לתוך הבית, שהרי בוודאי לא ימשך לתוך הבית, כי הרי יש שם חולה קורונה ל"ע?

דרך אגב, הוא כותב כאן 'לא עליכם, בר"ת ל"ע', אבל זאת טעות כללית, כי זה לא 'לא עליכם' אלא 'לא אליכם', כלשון הפסוק באיכה [איכה א', י"ב] לוא אליכם פל עברי דרך. זה צריך להיות באל"ף, לא אליכם, ולא בעי"ן.

מצפים מאד לתשובה, בשורות טובות לעד.

בברכת כהנים באהבה, כעתירת גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

מסתבר לענ"ד מאד, כי אכן במקרה כזה חז"ל לא גזרו, כיון שסכנה להתקרב לאדם הזה, נזהרים מכך, האדם שנמצא בתוך הסוכה לא יתקרב אל החולה ההוא כיון שמתרחקים מאד ממנו, א"כ באופן כזה לא גזרו.

ישנו דבר דומה לכך, המובא במשנה ברורה בשער הציון ושם בסי' תרל"ד אות ז', הוא דין לגבי אדם שאינו אוכל על השלחן, אלא אוכל את הפת בידו כמו שהעניינים אוכלים, והוא כותב כך, ונראה דכל זה דוקא ביושב על פתח הסוכה

לשאלה הזאת, וכתב ידידנו הרב נתנאל עומיסי שליט"א, מעשה באדם שמפני דוחק סוכתו, לא נותר לו מקום להניח מטתו אלא כאשר חציה בסוכה וחציה מחוצה לה, ובא לשאול אם מותר לו לישון כך. הנה אם אין דרכו להתהפך בשנתו, פשיטא דשרי ולא גזרו בזה גזירת "שמא ימשך אחר שלחנו". אמנם אם דרכו להתהפך בשנתו, נראה דאסור. ואף להסוברים שאין צריך להעיר את מי שנרדם בבית הכנסת מכיון שאנוס הוא (ספר הסוכה עמוד שמ"ג בשם הגרשז"א, ועיין שע"ה ח"ג סימן קט"ז הערה י"ח), יש לחלק, דשם הליכתו לבית הכנסת אינה בשביל לישון, אלא שלבסוף אירע שנרדם, משא"כ כאן, הרי הלך לישון מתחילה במקום שעשוי הוא להתהפך מחוץ לסוכה.

אלא שמצאתי בפוסקים שכתבו להתיר דבר זה (מקראי קודש סי' ל"ד, חוט שני סוכות עמ' רנ"ב) וסתמו טעמם מפני שאין מתחשבים במה שמתהפך חוץ לסוכה, כיון דהוי אנוס.

ומרן הגר"י רצאבי שליט"א הורה, דאם אין עצה אלא לישון במיטה זו שחציה מחוץ לסוכה, יש לו להניח כרית וכדו', שתמנע ממנו להתהפך מחוץ לסוכה.

האדם הזה עלול להתהפך בשינה, חצי מטה בסוכה וחצי מחוץ לסוכה, והוא עלול לצאת מחוץ לסוכה, זה יותר מאשר 'שמא ימשך אחר שלחנו', כי זה נעשה בלי ידיעתו. השאלה האם תוך כדי שינה הוא פטור, אבל בני"ד הוא הולך לכתחילה לישון במקום כזה שהוא עלול לצאת מחוץ לסוכה, זה בודאי לא נכון לעשות.

ומה שבשינה לא מצינו שגזרו, הוא כנראה מפני שרוב ככל בני אדם אינם מתהפכים בשנתם. ומעשים בכל יום היו בתימן שישנו כך, לפי שבכל בית הסוכה היתה בפינת החדר ובלתי גדולה. וכן נהגנו בבית אבא מארי זלה"ה כאן בארץ ישראל, שהיינו תשעה, והסוכה היתה קטנה בקצה המרפסת. הדיון צריך להיות רק במי שיודע שעל הרוב הוא מתהפך. איתמר.]

מבפנים, ולוקח מן המאכל שערוכים לפניו על השולחן מבחוץ, וכמו שציירה הגמרא 'דיתב על פומא דמטללתא' – אם האדם יושב על פי הסוכה – דאז גזרינן שמא ימשך אחר שולחנו. אבל שלא בכהאי גוונא, שיושב בסוכה ואוכל ואינו לוקח מן השולחן כלל, רק שנוהג כמו עני שפתו בידו ואוכל, אז לא גזרו חכמים כלל שמא ימשך. כן נראה לי.

גם כמה פוסקים בזמנינו דנו לגבי אדם האוכל סנדוויץ, הוא לא אוכל מתוך הצלחת אלא מחזיק את הסנדוויץ בידו ואוכל, בזמנו דיברנו על כך בשיעור מוצש"ק שלח לך התש"ע, לפני כאחת עשרה שנה, האם באופן הזה גם ישנה את הגזירה שמא ימשך אחר שלחנו, והבאנו שנחלקו בכך פוסקי הלכה בזמנינו, צידדנו לכאן ולכאן, הבאנו את הדעות. והארכנו גם בכלל לגבי העניין הזה של סנדוויץ, האם דרך ארץ לאכול כך. אבל עכ"פ במציאות שהאדם הזה אוכל כך, אולי זה לא ראוי אבל עכ"פ זה לא אסור, בודאי שצורת האכילה הזאת לצערינו נכנסה בדורות האחרונים, וזה בבחינת 'דרך ארץ פלשתים', זה נהיה כביכול כדבר מקובל לאכול סנדוויץ, מורחים על הפרוסה וכו' ואוכלים, אבל מצד דרך ארץ יש לחלוק אותו לחלקים קטנים ולהניח על השולחן.

בכל אופן אדם שאוכל בצורה כזאת, לכאורה אין את החשש שמא ימשך אחר שלחנו, אא"כ יש לו עוד מאכלים, הוא לא אוכל רק סנדוויץ אלא עוד דברים הנמצאים קצת רחוק, ובכדי לקחת אותם הוא עלול להתקרב אליהם, ותוך כדי כך הוא עלול לעבור ולשבת מחוץ לסוכה וישכח ולא ישים לב שהוא כבר לא נמצא בתוך הסוכה. באופן כזה, אכן ישנו חשש, אפי" שזה סנדוויץ'.

למסקנא, בנושא שלנו לגבי חולה קורונה, אין חשש.

בעלון כתרי התורה [חג הסוכות התשפ"א, גליון כ"ד אות ג'], היוצא לאור ע"י ידידנו הרב אביחי שרעבי נר"ו מקרית ספר, נידונה שאלה הדומה

כששאל אותי הר"נ עומיסי לגבי השאלה הזאת, אמרתי כי אדם כזה צריך לשים איזה מחסום, משהו שיעצור אותו, כגון כרית וכדו', דבר שיהיה לו סימן, בכדי שלא יתהפך תוך כדי השינה.

יכול להיות, בעת עולה בדעתי, כי גם לגבי החשש שמא ימשך אחר שלחנו, אם אדם יעשה איזה דבר שיחסום ויעצור אותו, דבר שלא שכיח ולא מצוי, שיהיה לו סימן ויזכיר לו, באופן כזה לא גזרו. או אם ישים שומר, מישהו שיזכיר לו, שישגיח וישים לב שהוא לא ימשך אחר שלחנו. מסתבר מאד כך.

ולאחר השיעור, חיפשתי קצת בכמה ספרים, ומצאתי שכן פסק מעיקר הדין בשו"ת דברי שלום (מזרחי) [ח"ה סו"ס ט"ז אות ד'] שמועיל שומר וכו', ולאידך גיסא פסק בנתיבות ההלכה וקובץ ל"ב דף פ"ה, וע"ע מנחם תודה ח"ב דף ק"צ, ושערי שמחה סימן י"ז]. לגבי הפסק, לא מצאתי מי שדן, וצ"ע למעשה.

שוב שלח לי ידידי הראח"כ שליט"א בזה"ל, לגבי שמא ימשך כשיש שם חולה קורונה, זכיתי לכתוב תשובה לשאלה זו, ואשלחנה למעכ"ת. ולענ"ד אין ראיה משער הציון ומעניין סנדביטש, דשני אלה מעיקרא אינם בכלל הגזירה, שהרי מלשון הדין עצמו וגם מדאמרינן דיתיב אפומא דמטללתא, מובן דמיירי דוקא באופן שיושב אצל השלחן ומשתמש בו. מה שאין כן בשני אלה. ואין הכי נמי כשיושב אצל השלחן ומשתמש בו, אמרינן לא פלוג רבנן, ואסור אף אם מאיזו סיבה בודאי לא ימשך אחר שלחנו. ומלבד מה שכתבתי בתשובה הנזכרת בשם הגר"ק שליט"א דמשום לא פלוג לא מהני שומר, שמעתי עוד שמטעם זה דלא פלוג, הורה כך גם באופן שהשלחן ממלא את כל פתח הסוכה, וקבע אותו במסמרים, באופן שאינו יכול לצאת מן הסוכה. ולענ"ד בזה אין צורך לטעם זה, משום דבכי האיי גוונא נמי איכא למיחש שמא ימשך אחר שלחנו, דהיינו שיוציא את ראשו ואת ידיו כדי ליטול מאכלים מן השלחן, ויאכלם כשהוא במצב הזה עכ"ל

נר"ו. ויישר חיליה לאורייתא. ולעת הפנאי, יש להתיישב, כי לא נכנסנו לזה אלא אגב אורחא].

כיצד לנהוג בשעת ההושענות וההקפות בעידן מגיפת הקורונה.

שאלה שנייה, מה עושים לגבי ההקפות. כידוע, מובא במסכת סוכה [דף מ"ג ע"ב] וברמב"ם [פ"ז מהלכות שופר וסוכה ולולב הל' כ"ג] ובש"ע [אור"ח סי' תרס"ד], וכן מהרי"ץ בעץ חיים [ח"ב דף ס"ג ע"א] בזה"ל, נהגו כל ישראל להעמיד תיבה באמצע בית הכנסת בחג הסוכות, ומקיפין אותה בלולביהם בכל יום פעם א' ואומרים הושענא, וביום ז' מקיפין שבע פעמים. כך הרי אנחנו עושים, אחרי 'הושענא' ו'ענה בהושענא', מקיפים ואומרים 'הושענא' בחגיגת ימים שנים, תיבנה ציון ברנה וכו', וכל הציבור מקיפים את התיבה. אבל לפי המצב כיום, אם ישנו ציבור גדול בלעה"ר, עלולים להדביק ח"ו האחד את השני.

קל וחומר בשמחת תורה, ששרים ומזמרים, ישנם אנשים ששרים בקול רם, ועומדים אחד על יד השני ושמחים ב"ה בשמחת התורה, וכמובן עלול שיהיו רסיסים שינתזו מפיהם ושיעברו מאחד לשני, כמה שיזהרו, וחמירא סכנתא מאיסורא. אבל חושבני כי ישנה לכך עצה פשוטה. נכון שצריכים להקיף את התיבה, אבל אין חובה שכל הציבור ביחד יקיפו את התיבה. א"כ אפשר לפצל את הציבור לכמה חלקים, הרי ישנן ארבע-חמש פסקאות בהקפות שאומרים בכל יום, א"כ לקבוע סדר שהראשונים יקיפו, נגיד עשרה בערך ואח"כ עוד עשרה, החלק שבצד ימין והחלק שבצד שמאל.

אותו הדבר, לגבי הושענא רבה. שליח ציבור אחד, אבל שלא יהיה ציבור צפוף סביב התיבה. כיון שבהושע"ר רצוי – לא כולם נוהגים כך בזמנינו – הכי טוב שעושים את שבעת ההקפות אחד אחרי השני, כיון שזה בא להפיל את כוחות הטומאה. היום נפוץ בהרבה מקומות,

שערי יצחק – השיעור השבועי

אנחנו אומרים 'וְחָרְטָה'. החי"ת בקמץ, והשוא ברי"ש נח. ולענ"ד יותר מדוייק בסגול וְחָרְטָה.

ולכן אמר שרץ אל תוך הקהל, לזרזם על דרכי התשובה. וזהו ז'יתן את הקטרת, שהניח מעשה הקטורת, מלשון [בראשית ל"א ז'] ולא נתנו אלהים, ואז ויכפר על העם.

לא אדבר כרגע על ההמשך, אלא על מה שהוא כותב כאן, שאהרן רץ אל תוך הקהל, הרי לפני כן כתוב 'והולך מהרה אל העדה', כך אמר משה רבינו לאהרן, אבל בפועל בשעת המעשה כתוב שאהרן רץ אל תוך הקהל. אומר בעל מנחה בלולה, כי זה בכדי לזרזם על דרכי התשובה. חושבני כי הוא מדייק זאת בגלל שינויי הלשון, כי רץ אל תוך הקהל היינו שהוא נכנס אל תוך הלב שלהם, כלומר הוא הבין שכאן הקטורת לא תעזור, זה לא יועיל אלא רק אם יחזרו בתשובה, רק אם יתחרטו ח"ו על עוונותיהם. הרי הם התלוננו על משה ואהרן, 'אתם המיתם את עם יי', מאשימים את משה רבינו, ואהרן הכה"ג, אתם גרמתם שקורח ועדתו מתו.

כנראה המקור של המנחה בלולה, הוא מהספר עקידת יצחק. המנחה בלולה לא מציין בספרו את המקורות שלו, הוא מביא מהרבה ספרים, יכול להיות שיש לו גם חידושים שלו אבל אי אפשר לדעת מה הוא כתב מעצמו ומה ליקט מאחרים. הרבה דברים הם מהרמב"ן ומרבינו בחיי, ומעוד גדולי המפרשים שהיו לפניו. אבל בעניינינו, חושבני כי המקור שלו הוא מהספר עקידת יצחק, אם כי זה לא ממש מדוייק, ק"ו שהוא לא מעתיק אותו, אבל חלק מן הדברים – הפרט הזה של עניין התשובה, זה כנראה המקור לכך הוא מספר העקידה למהר"ר יצחק עראמה. זהו ספר מפורסם, בעומק המחשבה, ובענייני אמונה וכו'. גם מהרי"ץ זיע"א מזכיר אותו הרבה פעמים.

בעל ספר העקידה [בפרשת קרח, שער שמונה ושבעים] מאריך בכך, לא ניכנס כעת לכל דבריו, הוא מדייק את הדיוק הזה, למה ישנו

שמפרידים את ההקפות, עושים שש ואח"כ אחד אחרי שחרית, אבל רצוי שכל שבעת ההקפות יהיו כסדר, אחרי שחרית. ק"ו אם עושים אותם אחת אחרי השניה, דהיינו אלה שעושים את ההושענות והסליחות ביחד ורק את שבעת ההקפות יחד בנפרד, אז בודאי שעלולה להיות צפיפות גדולה בציבור, והרי לא יספיקו וכו'.

לכן חושבני, כי העצה הטובה, ואותו הדבר גם לגבי שמחת תורה, לשים שלוש תיבות או שלחנות בבית הכנסת, ואפילו כסאות, ועליהם להניח את הס"ת. דהיינו, שהציבור יתחלק לכמה חלקים, וכל חלק אחד יקיף את התיבה בנפרד. עשרה או עשרים כאן, ועשרה או עשרים שם, ועשרה או עשרים במקום שלישי. אם ישנם שלשה ספרי תורה, או ארבעה. ואם אין מספיק ספרי תורה, אפשר לשים שם תנ"ך.

כמרכן לגבי אדם יחידי העושה זאת בביתו, יכול להניח תנ"ך, ספר קודש, ולהקיף מסביבו. הדבר מובא בבן איש חי ושנה א' ס"פ האזינו סעיף ט"ו ובכף החיים. יותר טוב ע"ג שלחן, אבל אפי' ע"ג כסא.

זאת העצה היעוצה, לפי המצב שלנו, ה' ברוך הוא יזכנו שלא נצטרך להגיע לעניין הזה.

המשך בעניין האם מועילה הקטורת ללא תשובה.

בשיעור הקודם, הבאנו את דברי ספר מנחה בלולה, למהר"ר אברהם רפפורט, לגבי הפסוק בפרשת קרח [במדבר י"ז, י"א] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהָרֹן, קַח אֶת הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת, וְהוֹלֵךְ מִהָרָה אֶל הָעֵדָה וְכִפֵּר עֲלֵיהֶם, כִּי יֵצֵא הַקָּצֵף מִלְּפָנַי יְיָ יִחַל הַנֶּגֶף. הוא שואל, והלא כבר אמר 'כי יצא הקצף' מה נתחדש עכשיו, שאהרן רואה שהחל הנגף, הלא הדבר היה ידוע כבר מלפני כן?

והוא עונה כך, אלא רצון הפסוק, שאף על פי שנתן הקטורת, לא הועיל כי אם בחברת תשובה וחרטה. בעברית אומרים 'וְחָרְטָה', אבל

שינוי בין מה שמשנה רבינו אמר, לבין מה שאהרן עשה בפועל, שהרי כביכול הוא לא קיים זאת. כתוב בפסוק, 'כאשר דיבר משה', אבל הרי אהרן לא עשה בדיוק כפי שאמר משה רבינו.

דרך אגב, את דברי המנחה בלולה שהבאנו לעיל, העלה גם אחד מחכמי תימן, הר"ר יהודה גיספן בספרו מנחת יהודה, הוא מעתיק אותו כלשונו.

אומר העקידת יצחק כך, כשראה אהרן כך, התבונן בענין והרגיש, שלא הועיל המסורת הזו לעת כזאת, אבל יזיק, וכבר עשה מלאך המות בה מלאכתו הנהוגה. העצה של מלאך המות שאמר למשה רבינו לעשות קטורת כי זה מגן ממגיפה, כמבואר בגמ' שבת דף פ"ט, הפעם זה לא יעזור. העקידת יצחק סובר שאדרבה, זה נהיה יותר גרוע, כי במציאות אנשים מתו כיון שכבר החל הנגף. מה עשה אהרן? הניח העבודה ההיא ושם ילכו לכפר עליהם, בהישירם אל החרטה ואל התשובה הנכונה. הוא הישיר אותם, מלשון ישר, הדריך אותם ויישר אותם, כיון שאהרן ראה שהעצה העיקרית היא לחזור בתשובה.

והעניין הוא, שהרי אנחנו כעת לקראת הושענא רבה, שזהו גמר החיתום, כידוע. ואנחנו במצב של ח"ו דְבַר ומגיפה, ולצערינו אנחנו לא יודעים אפילו מתי זה יסתיים. בדרך כלל, המגיפות היו זמן מסויים ונעצרו, אבל פה מי יודע? ה' ישמרנו. אחת הסגולות הידועות מן הספרים הקד', היא אמירת הקטורת. אין לנו קטורת ממש, אבל גם אמירת הקטורת, כאשר האדם אומר את פיתום הקטורת בכוונה, מלה במלה. אבל השאלה, מה עם תשובה? לפי דברי העקידת יצחק והמנחה בלולה, קטורת בלי תשובה ח"ו בעוה"ר, אז מה זה עוזר?

האמת היא, כי מהר"ם אלשיך חולק על כך, הוא לא מסכים לזה. לדבריו, מה הפירוש? הרי לגבי קטורת, ישנה ברית כרותה' שהקטורת עוזרת גם בלי תשובה. כך הוא כותב במפורש.

הוא דן באריכות על כל דברי העקידת יצחק, ומשיג עליו הרבה השגות, ולכן הוא אומר פירוש אחר. לא נעמוד על כל השאלות שלו, כי זהו מהלך שלם, רק על הנקודה הזאת של התשובה עם הקטורת.

העקידת יצחק הסתייע ממאמר הזוה"ק פרשת וירא, ומהר"ם אלשיך ובספרו תורת משה, שם דף קי"ח טוען ההיפך, והנה המאמר צווח זה כמה פעמים, שאין מעצור לקטורת מעצור המות על העדר התשובה. א' באמרו ברית כרותה וכו'. ב' מאמר אליהו דעל ידי קטרת בוסמין תתבטל מותנא. דהיינו תתבטל המגיפה. ושהעביר הוא יתברך כרוז בכל חילא דשמיא, וברית ברית. ואם היה על ידי תשובה, מה צורך לכל זה? האם על ידי תשובה וקטרת, יצטרך לברות ברית ולהעביר כרוז? והלא אין דבר שעומד בפני התשובה. ג' המעשה עצמו, שבלי תשובה, המגפה נעצרה. שאחר כך ציוה לו הוא יתברך יחזירם בתשובה. וגם שבתוך דבריו רמז הרב ז"ל שעון קרח היה גדול. כלומר שלכן לא הועיל הקטרת בלי תשובה. הנה גם זה, יכזיבו המאמר עצמו. כי הוא אמר, שהקטרת לא הועיל לאהרן ואדרבא הזיק, והלשון שהביא הוא עצמו מכזיבו על פניו. כי הנה רבי יצחק אמר, בא וראה מה כתיב ויאמר משה כו'. אמר לו אהרן למה, אמר לו כי יצא הקצף מלפני ה' כו'. ולא יכיל מלאכא מחבלא לשלטאה, ונתבטלה מותנא. הנה בפירוש, כי הקטרת שעשה אהרן, הסיר יכולת המלאך המשחית מלחבל, והוא אומר כי אדרבא הזיק. ותימה איך לא חש לקימחיה, שאמר כאילו גנוב הוא אתו וכו'.

בהמשך הוא עושה חילוק ואומר, כי תלוי מי עושה את המגיפה, לפעמים הקב"ה עושה את המגיפה בעצמו. וז"ל, וכן ממאמר רבי יצחק שאמר ולא יכיל מלאכא לחבלא, מורה שכח שליטת המלאך מתרפה על ידי הקטרת. יראה מזה, כי אם יצויר יהיה הוא יתברך המכה בידו בלי מלאך מחבל, לא יועיל קטרת בלי תשובה, רק בשליח שיתרפה כח הרוגז המסור

שערי יצחק – השיעור השבועי

לא כל עבירות, שהרי כתוב 'מוחל את עוונותיהם', אבל ישנן עבירות שהן מעכבות. ווע"ע בשיעור מוצש"ק האשינו התשע"א, ומוצש"ק וילך התשע"ג, ומוצש"ק חיי שרה התשע"ה, ומוצש"ק כי תבוא, וילך התשע"ו.

אס"כ יש לומר שה"ה בעניינינו, זאת נלע"ד תשובה טובה לטענת מהר"ם אלשיך. אכן לגבי הקטורת ישנה ברית כרותה, אבל זה לא בכל מחיר ובכל מצב, כי ישנם דברים – או ישנו עון, שהוא מקטרג, וצריך לתקן את העון הזה, כפי שעשה אהרן.

אימתי עומדים לפני שמתחילים תפילת שמונה עשרה בשחרית, וחיוזק למנהג אבותינו לעמוד במלים זרם ונישא' ולא במלים 'תהילה לאל עליון'. חידוש למעשה.

בעז"ה אעבור להגיד שני חידושים, לגבי עניינים הנוגעים למעשה, אשר התעוררנו אליהם בזמן האחרון.

בשלחן ערוך המקוצר וסימן ט"ז סעיף ב' כתבתי בס"ד כך, כשמגיע לתהילה לאל עליון, יעמוד ויכין את עצמו לתפילת שמונה עשרה. מתי עומדים בתפילת שחרית, לפני שמתחילים י"י שפתי תפתח? ב'תהילה לאל עליון. כך כתבתי, ובהערות ציינתי את המקורות בזה"ל, מהרי"ל והאר"י, כמובא במשנ"ב סי' צ"ה סק"ג, וכה"ח סק"ה. וכן יש מדקדקים אצלנו. אך הוספתי שם, אבל רוב הציבור עומדים קודם לכן, כגון כשאומרים רם ונישא וגו'. כי למעשה בדרך כלל מנהג רוב הציבור אצלנו הוא, שעומדים כאשר אומרים את המלים רם ונישא, אלא שהמדקדקים עומדים ב'תהילה לאל עליון, כיון שכך כתוב במהרי"ל והאר"י שהם עמדו אז, וראו המדקדקים כי לעמוד ב'רם ונישא' אין מקור, ולעמוד ב'תהילה לאל עליון יש מקור, א"כ יותר טוב לעשות כך.

אולם כעת אני חוזר בי, וחושבני כי מה שאבותינו נע"ג נהגו, לעמוד ב'רם ונישא', המנהג הזה מיוסד על אדני פז.

לו. אם הקב"ה בעצמו עושה את המגיפה, אז לא יעזור וחייב שתהיה תשובה, אבל לא אם זה מלאך. אצל אהרן כתוב, 'כי יצא הקצף מלפני י"י החל הנגף', מובא בתנחומא וברבינו בחיי כי 'הקצף' היינו מלאך שנקרא בשם זה, זה לא הקב"ה בעצמו אלא הוא שלח מלאך, וא"כ אפשר גם בלי תשובה. זהו המהלך שלו בהמשך.

אבל ברצוני לענות על הטענה שלו. חושבני כי אפשר ליישב את כל השאלות של מהר"ם אלשיך. הוא משיג השגות קשות על ספר העקידה. אבל כעת לא נענה אלא רק לגבי הנקודה הזאת שהוא טוען, כי הרי ישנה ברית כרותה שהקטורת עוזר. אני חושב – אני לא מגיע לקרסולי רגליו, אבל בכדי ליישב את דברי העקידת יצחק, וזאת תורה, אין משוא פנים בתורה – הרי אותו הדבר כתוב לגבי י"ג מדות, הגמ' בראש השנה [דף ט"ז ע"ב] אומרת כי ישנה ברית כרותה לשלוש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם, וכל גדולי ישראל, כבר מאות שנים, אומרים כי במציאות בעוה"ר הרבה פעמים עושים כך, שהש"צ מתעטף ואומרים י"ג מדות, ובעוה"ר זה לא עזר. מה עם ה'ברית כרותה'? הרי ישנה הבטחה? זהו בדיוק כפי שהוא שואל בעניינינו.

ישנה אריכות בעניין זה נפלאות מתורתך פר' כי תשא, אשר עודנו בכתובים והי"ת יזכינו להו"ל בקרוב, הבאתי את כל הדעות, זהו דבר נפלא, אבל אומר ממש בתמצית. ישנם רבים מגדולי ישראל האומרים, כי כתוב יעשו לפני כסדר הזה, דהיינו דוקא אם מקיימים את מה שכתוב ב"ג מדות, רחום וחנון ארך אפים וגו', אם הציבור מקיים זאת, שהם מתנהגים ברחמים, ובחסד – גומלי חסדים, לא כועסים וכו', את כל הי"ג מדות, אם יעשו לפני כסדר הזה, אז זה יועיל. וישנם כאלה הטוענים, לא, אפילו שלא עושים כלום, העיקר שאומרים את י"ג מדות וזה צריך לעבוד. ולגבי השאלה, למה הרבה פעמים זה לא עוזר. התשובה היא, כי ישנן עבריות המעכבות. כך אומר רבינו בחיי.

וידידנו הרה"ג איתמר חיים כהן שליט"א כ' להעיר כאן בזה"ל, כיון שכבר אירע כזאת כמה פעמים, שמא יש ללמוד מכאן לא לשנות שום מנהג, גם אם יש עליו קושיא, כגון מנהג העמידה בפסוקים כדלקמן, כל שאינו נגד ההלכה, אלא להמתין שמא יתיישב במשך הזמן. וכן אמר מעב"ת בסוף שיעור זה (ד"ה וְכִהְיֶה) עכ"ל יצ"ו.

והאמת שגם אני לשעבר נבוך הייתי בכל כגון דא, מהאיי טעמא. כי מאידך קיימא לך שאין לו לדיין אלא מה שעניו רואות, וא"כ אם אחרי העיון היטב כפי חולשת שכלנו, וגם חיפוש בחורים ובסדקים, בכל זאת אנו מוצאים צורך לשנות, יקוב הדין את ההר. ומזקנים אתבונן. ואם לא כן, אין לדבר סוף, וננעלה הדלת בפנינו, ולא נתקן מאומה, כי מי יודע אולי יש לכך אסמכתא בסוף העולם. ויש עוד שיקולים לפי דעת תורה, ולפי נושא העניין, בהשקפה נכונה, ובתפילה לסייעתא דשמיא. וכך הוחלט אצלי לעשות קצת שינויים אבל בזהירות גדולה, ובהוכחות מוכרחות לפענ"ד, אבל בציון מפורש מה וכיצד היה המנהג לשעבר, ואיך גרסו וכדומה, כך שאם בעתיד יתברר כי המנהג הקודם נכון יותר, וכן הגירסא, וכל כה"ג, סמא ביד גברא רבה אשר יהיה בימים ההם, להחזיר הדבר לישנו.

לדוגמא, בבארות יצחק על פסקי מהרי"ץ הל' קס"ת וכרך שני דף תק"ג ס"ק נ"ג, אני הצעיר הכותב פשפשתי הרבה בספרים למצוא סמך להנהגין שלא לתרגם כיון שכך המנהג פשוט ברוב הקהילות אצלינו שלא לתרגמן, אך לא מצאתי אפילו רמז סמך, וא"כ יש לבטל המנהג וכדברי מורינו מהרי"ץ שכתב שמנהג טעות הוא וכו' יעו"ש"ב.

חזן מכל זה, בנ"ד גופא עכ"פ הרי לא אני הראשון ששינית, אלא כבר לפנינו ישנם ששינו, וחושבני שהם "מדקדקים" במצוות.

אסביר זאת בקצרה, כי זהו נושא ארוך, אבל רק ממש את ה'דבש' של כל העניין, בכדי להבין את היסודות.

אנחנו התימנים גורסים, 'תהילה לאל עליון ברוך הוא', ובעדות האחרות גורסים בלשון רבים 'תהילות לאל עליון גואלם ברוך הוא'. למעשה, הגירסא 'תהילות' היא גירסא של אשכנזים, הספרדים בעבר גרסו כפי שאנחנו גורסים, 'תהילה', אבל האר"י ז"ל – הרי הוא בעצמו, אביו היה אשכנזי – זהו אחד מן הדברים שהוא הכניס לספרדים מהנוסחאות של האשכנזים.

בשער הכוונות [דף כ"ח ע"ב] כתב כך, באמרך תהלות לאל עליון גואלם, צריך להגיה ולומר תהלות בלשון רבים כמ"ש בע"ה, והוא מנהג אשכנזי. גם צריך לקום מעומד, כשמתחיל לומר תהלות כו'. וטעם שני דברים האלה, יתבאר בכלל דברינו אלה.

והענין הוא, כי כבר נתבאר שבתהלות לאל עליון, מתחלת הכלה ליתקן וכו', כעת הוא מסביר דברים נשגבים עפ"י הסוד, ולכן באמרו עתה 'תהלות לאל עליון גואלם' צריך לקום מעומד, לכבוד מלכא קדישא, המתגלה ונחית לקבל הכלה ולתקנה. לפי שעתה בתהלות לאל עליון גואלם, אז הוא התחלת עליית יעקב עם לאה ורחל, בהיכל ק"ק דבריאה וכו'. ישנם כאן דברים שהם 'עמוק עמוק מי ימצאנו'. הוא אומר, כי ישנן שתי 'תהלות', לאה ורחל. שתי הארות.

מהרי"ץ זיע"א לא מביא בהדיא את האר"י"ל בזה, למרות שדברי האר"י"ל ידועים בכל ספרי הקבלה. אלא מהרי"ץ בא ומיישב בשתיקה בשתי שורות את הנוסח שלנו, כיון שזאת המטרה שלו בפירושו עץ חיים. וז"ל [ע"ח דף מ' ע"א], הכי גרסינן, תהילה לאל עליון ברוך הוא. כידוע, שיטת מהרי"ץ היא, שלא רק הנוסח של הספרדים הוא עפ"י הסוד, גם הנוסח שלנו הוא עפ"י הסוד [ע"י שיעור מוצש"ק קדושים התשע"ד], ואדרבה, הנוסח שלנו יותר קדום. בכל אופן, הוא מסביר זאת עפ"י הסוד. כי תהילה, במלכות. ואל עליון, בבינה. ברתא ואימא. ואחר שכללם יחד, חזר וייחדן בכלל הי"ס –

שערי יצחק – השיעור השבועי

דאילין יומין – דהיינו ימי העומר, בין פסח לשבועות – אינון מעלמא דדכורא, לא אתמסר חושבנא דא אלא לגברי בלחודייהו. ספירת העומר זה רק לגברים, הנשים אינן סופרות ספירת העומר, והמקובלים אומרים שרצוי אפילו שלא יספרו, לא טוב שהאשה תחמיר לעשות את המצוה הזאת. ועל דא חושבנא דא, בעמידה איהו. ומלין דעלמא תתאה, בישיבה ולא בעמידה. כך מבואר בזוהר שם, וגם בפרשת תצוה דף קפ"ג ע"א.

לפי שיטת מהרי"ץ לא שייך לעמוד ב'תהילה'. אמנם מהרי"ץ לא הביא לעמוד ב'רם ונישא', הוא סתם את הדברים, אבל חושבני שיש לנו טעם הפלא ופלא לעמוד דוקא ב'רם ונישא', למרות שזה נראה לכאורה בדיוק הפוך, כי אם אתה אומר שהקב"ה הוא רם ונישא' כיצד גם אתה מתרומם ומתנשא. אולי בגלל שבהמשך כתוב, 'מגביה שפלים', אז אנחנו מקדימים זאת, כלומר שהקב"ה הוא רם ונישא, והוא יגביה גם אותנו.

ישנו דבר הדומה לכך, שהרבה מן המדקדקים נוהגים. הרי בליל שבת, בלא"ה עומדים ב'לכה דודי', וב'אנא בכח', אז הם מקדימים, כשאומרים י"י למבול ישב וישב י"י מלך לעולם. עומדים, כאשר אומרים שהקב"ה יושב, כמ"ש בס"ד בשלחן ערוך המקוצר סי' נ"ח סעיף ג'. אמנם לא בכל מקום שכתוב שהקב"ה יושב, צריך אז לעמוד. זה לא סיבה עצמית, לעמוד בגלל שאמרו 'ישב וישב', כי ישנן הרבה מקומות שכתוב שהקב"ה יושב, ולא עומדים. אבל בנ"ד כיון שבלא"ה נעמוד, לכן נהגו, מצאו רמז לעמוד במלים הללו, כיון שזה מתאים, הקב"ה יושב ואנחנו עבדי הקב"ה עומדים.

אבל לגבי רם ונישא, לכאורה אם אתה אומר שהקב"ה עומד, כיצד גם אנחנו נעמוד?

אלא הרי ישנו פסוק מפורש [ישעיהו, א'] וְאָרְאָה אֶת אֲדֹנָי, יֹשֵׁב עַל כְּסֵא רָם וְנִשְׂא, וְשׁוֹלֵי מְלָאִים אֶת הַהִיכָל. תשמעו דבר נפלא. הקב"ה

העשר ספירות – יחד, כנרמז בתיבת ברוך. וחזר וכללן במקורן בכתר הנקרא הוא.

זהו. מהרי"ץ אמר כאן כמה רמזים, ומובן א"כ כוונתו שצריך להיות דוקא 'תהילה' בלשון יחיד, כיון שזה רומז על השכינה שהיא מלכות, והמלכות נקראת בשם תהילה.

מהרי"ץ זיע"א לא דן לגבי העניין האם לעמוד או לא לעמוד, אבל לכאורה זה הא בהא תליא. האריז"ל שאומר לעמוד, זהו לפי שיטתו, כיון שהוא אומר 'תהלות', להקביל את פני המלך, 'לכבוד מלכא קדישא'. אבל מהרי"ץ שתק, ונראה לי שלפי דבריו, מי שעומד ב'תהילה', הוא סותר את עצמו. תחליט. אם אתה אומר 'תהלות' כמו האר"י, טוב. אבל אם אתה אומר 'תהילה', אי אפשר לעמוד. כל הדברים שהם רומזים לשכינה, תמיד אומרים אותם בישיבה. זאת היא הנקודה.

לכן אבותינו אשר עמדו ב'רם ונישא', כיון שהגירסא שלנו היא 'תהילה', ומי שאומר 'תהילה' ועומד הוא סותר את עצמו.

נראה לי כיום למעשה, כי אדרבה, זה לא דקדוק לעמוד ב'תהילה', אלא זה חוסר דקדוק. זאת אומרת, התחילו לדקדק, אבל לא דקדקו עד הסוף. לפי שיטת מהרי"ץ, מי שעומד ב'תהילה', זה בגדר 'ארכבינהו אתרי רכשי'. כי כל הדברים שהם במדת המלכות, הם נאמרים תמיד בישיבה. הכלל הזה כתוב בכל ספרי הקבלה, ונגיד כעת בקצרה רק שנים שלושה מקורות לכך. זהו דבר ידוע.

התפילה היא מעומד, והרי ידוע שתפילה של ראש אנחנו מניחים מעומד ותפילה של יד מיושב, והעניין הוא כפי שכתוב בספר מצת שימורים [סימן כ"ה] שזה בסוד 'ועתיק יומין יתיב'. ובספר זרע קודש [פרשת תולדות] כתב, כל הדברים שמורים על מדת המלכות, אנו עושים בישיבה כנודע.

בספר הזוה"ק [פרשת אמור] כתב לגבי ספירת העומר בזה"ל, [לא מצאתי. העורך] בגין

יושב על כסא רם ונישא. ישנו נידון במפרשים, על מי הכוונה 'רם ונישא', הכסא או הקב"ה. רוב המפרשים אומרים, כי הכוונה היא על הקב"ה. ר"א אבן עזרא והרד"ק אומרים שזה על הכסא, אבל לפי רוב המפרשים, וכנראה כך גם הקדמונים אצלינו סברו, לפי מה שאנחנו רואים שנהגו לעמוד ב'רם ונישא', על הקב"ה. אז פירושו שכאשר הקב"ה יושב, אנחנו נעמוד.

ולכן מאז שעמדתי על כך בזמן האחרון, אני עומד כבר מן המלים 'רם ונישא'. צריך להסביר עוד פרטים השייכים לנושא, אבל כיון שכבר כתבתי בס"ד תשובה מיוחדת על כך, קיצרתי כאן.

שאלה מהקהל: אם כן מה יעזור שעומדים ב'רם ונישא, מאחר שבמלה **תהלה** לא ראוי לעמוד בגלל שהכוונה לשכינה, הרי נמצאנו עומדים בלאו הכי?

תשובת מרן שליט"א: בכל זאת יש הבדל. כי אם עומדים דוקא במלה תהלה עצמה, זה ניגודי. הסתירה היא מיניה וביה. משא"כ כאשר זה רק המשך העמידה.

שאלה נוספת מהקהל: מה שהרב אמר מקודם, שכאשר הקב"ה עומד, וכי גם אנחנו נעמוד. אולי אדרבה כיון שהוא עומד, אינו דרך כבוד שאנחנו נישאר יושבים?

תשובת מרן שליט"א: הרי בנ"ד אין המדובר על עמידתו ממש, אלא על רוממותו.

מדוע מנהגינו לעמוד באמירת י"י מלך וגו' רק בשבת ולא בחול, ועד היכן צריכים לעמוד. חידוש נוסף למעשה.

דבר שני, כאשר אומרים בשבת וביו"ט, י"י מלך וגו', נוהגים הרי לעמוד. אבל השאמנו, נוהגים לעמוד אז גם בימות החול. מהרי"ץ מעיר על כך בעץ חיים [דף י"ד ע"ב] בזה"ל, הרב האר"י כתב לומר זה בעמידה, ולא נהגו רוב הקהילות לאמרו בעמידה. אבל לגבי שבת, כותב מהרי"ץ [דף קכ"ב ע"א], ה' הוא האלהים וכו', כתב האר"י לעמוד בעת קריאת פסוקים

אלו, וכ"כ הפר"ח ז"ל. את זאת אנחנו גם נוהגים, עומדים באמירת י"י מלך בשבת.

שאלה מהקהל: בסידור תורת אבות כתוב שבבית כנסת אלשיך לא היו עומדים גם בשבת.

תשובת מרן שליט"א: נכון. ישנם ממש מעטים בודדים שאינם עומדים. האמת היא, שמהרי"ץ לא כתב שכך הוא המנהג, הוא רק הביא זאת בסתם בשם האר"י. אכן הם נוהגים לשבת, וישנם עוד מקצת בתי כנסת שיושבים.

כבר הענף חיים מעיר על כך, הוא הרי התפלל שם בבית הכנסת שלהם. הראח"נ בעל ענף חיים הבין כי גם מהרי"ץ התכווין לכך, אבל זאת טעות, כי מהרי"ץ כותב לגבי י"י הוא האלהים, שכתב האר"י לעמוד וכו', ובעל ענף חיים מציין כי המנהג הוא לא לעמוד, ולכן הוא כותב, אפשר דמה שכתב כאן, לא קאי אלא על עשרת ימי תשובה דוקא, שאומרים ה' הוא האלהים, ולא על שאר ימים. רק לגבי י"י הוא האלהים, אכן צריך לעמוד. והוא מוסיף, וכן הוא המנהג פשוט גם בק"ק בכנסת הר"ר יחיא הלוי זת"ל. זוהי כניס בית ש"ך, בית הכנסת של משפחת הלוי אלשיך.

אבל במחכ"ת זה לא נכון, כי מה שמהרי"ץ כתב י"י הוא האלהים, זה כיון שבעשיית מקדימים זאת לפי י"י מלך, אבל הרי הוא כתב "וכו'". והראיה היא, כיון שמהרי"ץ כתב זאת בשם האר"י ז"ל, והאר"י הלא מדבר על לעמוד גם בי"י מלך. על י"י הוא האלהים, זה יותר פשיטא. ועוד שמהרי"ץ מציין, וכך כתב הפרי חדש, ובפר"ח הרי כתוב זאת לגבי י"י מלך. כנראה בעל ענף חיים לא פתח את המקורות, אבל אין ספק שמהרי"ץ התכווין על הכל. הוא כתב וכו', דהיינו וְכִלְיָהּ, וכוונתו על הכל.

ברוב בתי הכנסת נוהגים לעמוד בשבת ויו"ט באמירת י"י מלך. החילוק בין שבת ויו"ט לבין ימות החול, הוא כבר מוזכר בספרי הראשונים, בבית יוסף ובכף החיים [סימן נ' ס"ק ח'] סיכמו זאת בזה"ל, ונוהגים עכשיו לומר בכל יום, ה'

ובעת אמירת למנצח מזמור לדוד השמים מספרים וגו' אז יושבים. זהו המנהג שראינו.

אבל אני חושב, כי צריך לשנות זאת, כמובן ח"ו בלי מחלוקת, וזה לא אמור לגרום מחלוקת כיון שזהו אינו דבר המורגש כל-כך. והסיבה היא, כי נכון שכך כתב הפר"ח, ולא רק מהרי"ץ העתיק את דברי הפר"ח הללו, אלא גם השתילי זיתים [בסימן נ'] כתב בזה"ל, האר"י ז"ל [שער הכוונות עניין ברכת השחר] כשהיו אומרים י"י מלך בבית הכנסת והוא עדיין לא הגיע לשם, היה עומד עם הציבור ולא היה אומר עמהם, לפי שהיה מכוין להעלות ולשלב העולמות, כנודע ליודעי חן. אבל אנו שאין מכוונים בתפילתינו, טוב יותר לאמרו עם הציבור, כדי להמליך הקדוש ברוך הוא כולם יחד [פרי חדש]. הפסוקים שאחר י"י מלך, על דרך הקבלה צריך לאמרם מעומד [שם].

מן המלים 'הפסוקים שאחר' מובן, שצריך לומר בעמידה את כל הפסוקים, עד כל הנשמה, עד ואמר כל העם אמן הללויה. על פי זה נתפשט המנהג כך בקהילותינו.

ברם, כבר השיגו על הפר"ח, כגון בספר יד אהרן (אלפנדארי), זהו ספר חשוב על סדר הטור, וכן בשלמי ציבור, ובכף החיים, כי זהו פלא עצום שהפר"ח כותב שזה 'על דרך הקבלה', הרי אתה מדבר על האר"י, אבל האר"י כותב במפורש שצריך לשבת בעת אמירת פסוקים אלו.

הכף החיים הביאו בזה"ל, וכן כתב בשער הכוונות בנוסח התפילה [דף נ"א ע"א] וזה לשונו, "ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך" וכו' יאמר ב' פעמים מעומד, ואחר כך פסוק "והיה ה' למלך" וכו' גם כן מעומד, ואחר כך ישב ויאמר "הושיענו" עד "הללויה", עכ"ל וכו'. וגם נמצא לפי דברי הרב ז"ל שכתב, בעוד שהציבור אומרים אותו, משמע האם יחיד אומר אותו אין צריך השומע לעמוד. ועוד נמצא לפי דברי הרב ז"ל, דדוקא פסוק "והיה ה' למלך" וכו' לבדו צריך

מלך ה' מלך" וכו', פעמיים, בעמידה. וזה לשון שבלי הלקט, מה שנהגו לומר "ה' מלך" בעמידה בזמירות בשבתות וימים טובים, כתב הרב ר' בנימין הטעם, לפי שנמצא בהגדה מלאך אחד עומד שחרית באמצע הרקיע ופותח ואומר, "ה' מלך ה' מלך" וכו', וכל גדודי מעלה עונין אחריו, עד שמגיעין לברכו. וכשם שהמלאכים אומרים אותו בעמידה, כך אנו ראויים לאמרו בעמידה. ובחול, לפי שמתבטלין ממלאכתן וצריכין למעשה ידיהם ואין להם פנאי, לא נהגו לאמרו בעמידה. כיון שצריך לאמרו בנעימה ובכוונה, זה לוקח זמן.

נמצא שכבר בשבלי הלקט מביא את המנהג הזה, שעושים חילוק ביניהם. וזהו מה שמקובל אצלנו, עד היום, שביום חול אומרים זאת באופן הפשוט, אבל בשבת אומרים זאת בעמידה, כיון שרוצים לומר זאת בכוונה יתירה. גם חושבני, כי כאשר אומרים זאת בכל יום, זה כבר נדוש, אבל אם אומרים זאת פעם בשבוע, זה מעורר יותר, ואז אומרים זאת בכוונה. קיימא לך, טוב מעט בכוונה, מהרבות בלא כוונה.

שאלה מהקהל: מבחינת האמירה, אנחנו אומרים י"י מלך גם בכל ימות החול, בסיום ברכות השחר.

תשובת מרן שליט"א: נכון. כוונתי לאמירה בהתעוררות, במיתון, ובכוונה.

בכל אופן, ישנו דבר שצריך לדייק בו. הנקודה היא, עד מתי לעמוד? מהרי"ץ הביא את הפר"ח וכתב, 'בעת קריאת פסוקים אלו'.

דרך אגב, זהו דיוק נוסף, דלא כפי שהבין הענף חיים, כי לפי דבריו זה קאי רק על י"י הוא האלהים, א"כ מה זה 'פסוקים'? אבל מהרי"ץ התכווין כמו הפר"ח, זה קאי על כל ההמשך, והיה י"י למלך על כל הארץ וגו', הושיענו וגו', ברוך י"י אלהי ישראל וגו', ואמר כל העם הללויה, וישנם כאלה שגם מוסיפים את הפסוק כל הנשמה תהלל יה הללויה, עד כאן עומדים,

לאמרו גם כן מעומד. אבל שאר הפסוקים, אין צריך לאמרם מעומד, ודלא כהפרי חדש, וכן הרב יד אהרן בהגהות הטור דחה דברי הפרי חדש יעו"ש, והביאו שלמי צבור דף ס"ז ע"א.

האר"י כותב זאת במפורש. הרי כל העניין לומר אח"כ פסוקים, זהו עפ"י האריז"ל, לא יכול להיות להפר"ח מקור אחר. אמנם את העמידה בי"י מלך, מביא כבר שבלי הלקט, וכדלעיל. אבל את הפסוקים שלאחר מכן, הוא לא מזכיר כלל, וממילא לא דן אם לעמוד בהם או לשבת. הדבר פלא, שהפר"ח כותב זאת על דרך הקבלה אבל בלי מקור, אינני יודע מאין יצא לו. אולי רק שמע.

בספר יד אהרן [שם בסימן נ"ז] כתב בזה"ל, מה שכתב הפר"ח שהפסוקים שאומר אחר י"י מלך, שעל-דרך הסוד צריך לאמרם מעומד, ליתא. שאין אומרים מעומד כי אם פסוק והיה י"י למלך, וכמו שכתבנו משם האר"י ז"ל. הוא מביא זאת לפני כן בשם הספר נגיד ומצוה, אבל הכה"ח הביא זאת בשם ספר שער הכוונות, ופרי עץ חיים.

לסיכום, יוצא כך להלכה למעשה. לגבי העמידה לתפילת שמו"ע, הכי טוב זה לעמוד ב'רם ונישא, דלא כהאר"י ולפי מהרי"ן, לפי הגירסא שלנו התימנים תהילה לאל עליון, הרי אנחנו לא משנים את הגירסאות עפ"י האר"י, ממילא כפי שהסברנו לעיל לא מתאים לעמוד ב'תהילה' אלא דוקא ב'רם ונישא'. והדבר השני, זהו כדעת האר"י, כיון שכל המקור הוא עפ"י האר"י, וממילא אמירת הושיענו וגו' צריכה להיות דוקא מיושב.

אלו שני הדברים שרציתי לעורר.

בעניין ימות המשיח שהגויים ישרתו אותנו, ומעשה נפלא בזה, בקיסר אוסטריה שביקר בירושלם וכו', ומקור תשובת הרב שענה לו, מיהו המשיח האמיתי.

אנחנו מצפים ומייחלים לישועת ה', בקרוב במהרה בימינו, ויש לנו הבטחות גדולות בספרי

הנביאים על העתיד לבוא, ומזכירים זאת על צעד ושעל שאנחנו מחכים, ליתכן עולם במלכות שדי, כי לצערינו העולם הולך ויורד, כל כך חסרה לנו הקדושה והשכינה והמשיח ובית המקדש, כי כל הירידה הרוחנית של העולם היא בגלל שמקורות הקדושה נצטמצמו ונתמעטו. ואילו היינו רואים אותות ומופתים ונסים ונפלאות, אם היינו רואים את האמונה בחוש, הרבה אנשים היו מתקרבים יותר.

ראיתי מעשה נפלא שמשפרים כאשר קיסר אוסטריה שביקר כאן בא"י, לפני כמאה שנים, נפגש עם אחד מגדולי רבני ירושלם ת"ו, שאל אותו שאלה. תגיד לי, זה נכון לפי מה שכתוב בספרי היהודים, כי לעת"ל – אני, קיסר אוסטריה – אשרת אתכם, ואהיה עבד שלכם? כך הוא שאל.

אותו גדול שהיה פיקח וענה לו, אכן, בודאי שזה נכון, אלו פסוקים מפורשים, והיו מלכים אמנים ושרותיהם מיניקתיה, אפים ארץ ושתחוו לך, ועפר רגליך ילחכו וישעיהו מ"ט, כ"ג, וכנו בני נכר חמתיה, ומלכיהם ושרתונך וישעיהו ס', י"א.

אמר לו אותו קיסר, ואם אני לא ארצה לשרת אתכם, מה תעשו? ענה לו אותו גדול, אם אתה לא תרצה, אז פירושו שהמשיח עדיין לא בא. זה לא המשיח האמיתי. כי אם זהו המשיח האמיתי שבא לעם ישראל, אזי אתם תרוצו לשרת אותנו. אתם במלוא החשק תרוצו אחרינו.

זאת תשובה מאד פקחית. כי אם ח"ו היה עונה לו תשובה אחרת, כגון שעל כרחך אתה תשרת אותנו, מי יודע איזה עלילות ח"ו היה יוצא מכך, איזו שנאה היתה נכנסת בלב. אבל הוא ענה לו תשובה מאד חכמה, כי כאשר יבוא המשיח האמיתי, לא יהיו שאלות, אתה מרצונך הטוב תרוץ להיות משרת של עם ישראל, ויתקיימו כל הדברים הכתובים בפסוקים, אפים ארצה ושתחוו לך וגו'.

שערי יצחק – השיעור השבועי

המשיח, אבל מתברר לבסוף שהוא היה רק מלך כשר, אבל הוא אינו המשיח, ואין הכוונה עליו.

שאלה מהקהל: יש אנשים כיום המפיצים סיפורים שהמשיח נתגלה לרב גדול פלוני, ואמר לו שבקרוב יבוא. ורב מסויים אמר בפרהסיא שהשנה התשפ"א, בטוח שהמשיח יגיע.

תשובת מרן שליט"א: מי שמפיץ סיפורים דמיוניים כאלה, מראה על רמת הבנה ירודה ונמוכה. חלומות באספמיא. איזה חידוש אמר? בלא"ה אנחנו מאמינים בני מאמינים בכל יום שיבוא.

אסור לומר שהשנה הוא יבוא. וכל כיו"ב. יהי רצון שכך יהיה, אבל ח"ו להבטיח. הוא נביא? הכלל ידוע, מי שיודע (מתי יבוא המשיח) לא אומר. ומי שאומר, לא יודע.

בעניין שכינתא בגלותא, פירוש מהרי"ץ זיע"א בהקדמתו להושענות על הפסוק נגילה ונשמחה בך, וחשיבות התפילה למען השכינה כי ממילא הדבר יועיל גם לבקשות הפרטיות והאישיות.

בעוה"ר אנחנו במצב הנקרא שכינתא בגלותא. מהרי"ץ בהקדמתו הנפלאה להושענות וח"ב דף ס"ב, אשר כדאי שכל אחד בעצמו יעיין בה, כי אני רק מביא כעין ראשי תיבות וסופי תיבות, רק את הנקודה שברצוני להדגיש.

הוא מביא מדרש רבה שיר השירים, לגבי הפסוק [שיר השירים א, ד] נְגִילָה וְנִשְׂמְחָה בְּךָ, רבי אבין פתח, זה היום עֲשֵׂה יְיָ נְגִילָה וְנִשְׂמְחָה בּוֹ [תהלים קי"ח, כ"ד]. בהלל אומרים את הפסוק הזה. המלה 'בו', יכולה לחזור על היום, או על הקב"ה. א"כ מה הפשט האמיתי?

אמר רבי אבין, אין אנו יודעים, במה לשמוח, אם ביום אם בהקב"ה. בא שלמה ופירש, נגילה ונשמחה בך, בהקב"ה עכ"ל. דוד המלך אמר פסוק שאפשר לפרשו בשני אופנים, בא בנו שלמה ופתר ופיענח לנו את הדבר, נגילה ונשמחה בך, דהיינו בהקב"ה.

נראה כי המקור לתשובה הזאת, הוא מדברי הרמב"ם בהלכות מלכים ומלחמות ופרק י"א הלכה ד' שכתב בזה"ל, אם יעמוד מלך מבית דוד, הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף בה כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות יי – הרי זה בחזקת שהוא משיח.

הרמב"ם כותב דברים מאד יסודיים בהלכות מלכים, ובלעדיו לא היינו מוצאים ידיו ורגליו בבית המדרש, איך להשקיף ולהבין את הדברים האלה. בנ"ד הרמב"ם אומר שישנו מצב, שלא יודעים האם הוא משיח אמיתי, יש מצב של בחזקת משיח, והוא עושה דברים, לצערינו היו בעם ישראל הרבה משיחי שקר, בסופו של דבר הם רח"ל גרמו צרות. אבל הנה, המלך הזה הוא מצליח, מצד אחד הוא עוסק בתורה, וכופה את ישראל ללכת בה, א"כ נראה כי הוא בדרך הנכונה, ועושה מלחמות ה', אומר על זה הרמב"ם, דע לך, שהוא רק בחזקת משיח, לא בטוח שזה המשיח.

מתי נהיה בטוחים שזהו המשיח האמיתי? אומר הרמב"ם, אם עשה והצליח, ונצח כל האומות שסביביו, ובנה מקדש במקומו וקבץ נרחי ישראל – הרי זה משיח בוודאי. אין ספק שהוא המשיח.

דרך אגב, מהרי"ץ אומר בעץ חיים וחלק א' דף כ"ט ע"ב] כי לכן אנחנו אומרים בקדיש, אחרי זיקרב משיחיה – ויפרוק עמיה, כי אם הוא לא יפרוק עמיה, אז סימן כי הוא לא משיחיה. בכך מהרי"ץ מסביר יפה את הגירסא שלנו, שהיא בעצם גם גירסת הרמב"ם.

ואם לא הצליח עד כה, או נהרג – בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה, והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים הכשרים שמתו. ולא העמידו הקדוש ברוך הוא אלא לנסות בו רבים, שנאמר ומן המשבילים יבשלו, לצרוף בהם ולבָרַד וְלִלְבֵּן עַד עֵת קֶץ, פִּי עוֹד לְמוֹעֵד [דניאל י"א, ל"ה]. טוב, הוא היה אדם צדיק, הוא חשב שהוא

ופירשו בו המפרשים זלה"ה, שהכוונה כי לעתיד לבוא כשעושה הקב"ה כל הטובות המעותדות לבוא בו ביום ההוא, נגילה ונשמחה בו. ואין אנו יודעים אם השמחה היא ביום ההוא, ר"ל מצד התועלת הנמשך לנו ביום ההוא, או אם השמחה בהקב"ה, דהיינו בעבור שמו המתגדל והמתקדש. בא שלמה ופירש, נגילה ונשמחה "בך", בהקב"ה ולכבוד שמו ית', לא מצד התועלת שביום ההוא.

מביא מהרי"ץ, כי פירוש מאמר זה הוא, כי לעתיד לבוא יהיה לנו נדון, במה נשמח? האם ביום או בהקב"ה?

דהיינו, מצד אחד היגענו ב"ה לימות המשיח, ישנה שמחה גדולה, יש לנו תועלת עצומה מכך, אנחנו מגיעים לדרגות נשגבות בזכות ימות המשיח, דברים שלא הישגנו מקודם, שלא יכולנו להשיג ולא יכולנו לשאוב מקור לינוק. או שנשמח בהקב"ה, דהיינו לכבוד הקב"ה, השכינה נמצאת בצער בגלות ועכשיו נשמח בשמחת הקב"ה.

אומר מהרי"ץ, ואם כן הוא, כ"ש כי צערינו בגלות המר הארוך והאפל, לא יִחַשַׁב לְאֵזֵן בערך עצמינו. ר"ל כי מה שראוי להחשיב צער באמת, ולהעלות דאגה על לב, הוא על דבר כבוד שמו ית' המחולל בגויים, לא מצד עצמינו בסבלינו עול גלות – מה אנחנו דואגים? שיש לנו צרות ואסונות ומגיפות רח"ל – ושעבוד מלכיות במסים וארנוניות – הוא מדבר על חוץ לארץ, אבל בעוה"ר גם פה בא"י אנחנו מוקפים אויבים, וישנם קשיים על ימין ועל שמאל, שלא צריך לפרט. אשר אין עת ורגע, בלי חרדה ופגע. אכן על כבוד שמו ית', לזאת יִתְרַד לבינו, ויתר ממקומו. ועין תדמע דמוע, וכל לב ימס והיה למים. ובעונותינו שרבו, וכל אחד מבקש אחר טרפו ומזונו, וכביכול נשכח מנגד עינינו עול הגלות. כי צרות אחרונות משכחות ראשונות, ודיה לצרה שעתה. חטאנו לה, נשכבה בבשתינו. מ"מ רחמנא ליבא בעי, מטה כלפי חסד.

אבל אומר מהרי"ץ, זה דוקא בימות החול, שאנחנו שקועים בכל העניינים הללו. אבל כאשר הגיעה שבת קודש חמדת הלבבות, או כשמגיע יום טוב, כי הנה פְּתַכֶּף ומיד, אשר ישקוט האיש ההמוני כמוני היום, הן בבוא יום שבת קדש חמדת הלבבות, הן בבוא יום טוב, זכור יזכור גלות השכינה, ויעלה ויבוא על לבו צער עליונים. ולכן באותו המעט קט, אשר יעלה לפניו זכרון צער אִם מבכה על בניה, ראוי שלא להעלות ולתת אל לבו את אשר עברו עליו כמה הרפתקי, צרות צרורות על שכמו, לבקש עליהן מרפא וארוכה. כי מה שראוי ליחל ולבקש תחלה, הוא על נפש"ו נפש דו"ד – דהיינו מלכות בית דוד, השכינה זה מלכות, היינו הך – ואח"כ על עמו.

תשמעו דבר מאד יסודי שהוא אומר, אשר איננו חושבים עליו, כי ממילא גם בלא שאלה ובקשה, תעלה ארוכה למחלת עם ה' עמו ונחלתו. אחר שכבר נושעה אם הבנים שמחה וכו'. מה אתה מבקש מהקב"ה? שיציל אותך מכל הצרות. לא. זה לא הדבר הראשון. לא כדאי לך גם לבקש על זה, מאחר שאת זה תשיג בעקיפין, כי בכלל מאתיים מנה. תבקש על גלות השכינה, וממילא לא יהיו לך צרות. כאשר השכינה תיפדה, ממילא עם ישראל ייפדה. למה אתה הולך אל הטפל? כאשר אתה מבקש על הטפל, קשה מאד שתתקבל בקשתך. אתה מבקש ודואג רק על עצמך?

זהו כפי שדיברנו בשיעור הקודם, הבאנו את המעשה עם החפץ חיים, לגבי הבחור שביקש ממנו שיברך אותו לשידוך טוב, והח"ח אמר לו יהי רצון שתישארו בלימוד. ואותו בחור חשב שהח"ח לא שומע וביקש פעם שנייה וכו'.

זה כמו אדם שמבקש ברכה לשידוך, והצדיק מברך אותו שיהיו לו בנים, א"כ הדבר קל וחומר, אם הוא מברך אותך שיהיו לך בנים אז ק"ו שיהיה לך שידוך. הוא בירך אותך בכפליים, כי בכלל מאתיים מנה.

נפלאות, לכן אנו מזכירים ב' שמות אלו, יען כי הן הנה יד ה' המחרבת ים השמה מעמקי ים דרך לעבור גאולים, כמ"ש נר ישראל מאור הגולה רבי האי גאון וכו' עכ"ל.

לכאורה יש כאן בדברי מהרי"ץ פירוש מחודש. בדרך כלל מבינים כי אנחנו מתפללים בזה להקב"ה, ששנים מתוך ע"ב שמותיו הקדושים הנרמזים בפסוקי ויסע ויבא ויט, הם אנ"י וה"י כידוע, הושיעה נא אותנו. אבל לפי פירושו הנז"ל, הכוונה בהיפך, תושיע את אנ"י וה"י. דוק והבן.

ובהמשך הוא כותב, צריך לשים נפשו בכפו, להתפלל על גלות השכינה ועל גאולתה, ולדחוק כביכול כלפי מעלה. וזהו העיקר והמכוון בכל תפילותינו ועשיית המצוות ובעסק התורה וכו'. והוא מסיים, ואליו פי קראתי, יזכני להיות מהשבים אליו, והעובדים אותו בלב שלם אכי"ר.

הגר"א בספרו שנות אליהו עמ"ס ברכות, אומר כי זהו פירוש המשנה [פרק חמישי משנה א'], אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש. חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים, כדי שיכוונו את ליבם למקום. לפני שהתחילו את התפילה, היה צריך הכנה במשך שעה אחת. רבינו יונה אומר, שעה ממש. כי לפעמים 'שעה' זה לאו דוקא. עשו זאת, 'כדי שיכוונו ליבם למקום', הגר"א גורס 'שיכוונו ליבם לאביהם שבשמים', כפי שהיא הגירסא בגמרא.

שאלה מהקהל: משמע מדברי הרב שיש חולקים על רבינו יונה, אבל הלא מהגמרא מוכח דהיינו שעה ממש, שהרי אמרו שם וכי מאחר ששוהין תשע שעות וכו'.

תשובת מרן שליט"א: נכון. זוהי ההוכחה שלו. ואכן רבים מן המפרשים מסכימים עמו. אבל בתלמוד בבלי מתיבתא סוף אות ל"ה ראיתי שכתבו על פי דברי תוספות הרא"ש בהיפך. שאף חסידים הראשונים שהו רק זמן מועט.

אותו הדבר לגבי אותו בחור, בשביל מה אתה מבקש שיהיה לך שידוך טוב, בכדי שתתן לך ללמוד בשקט בלי טרדות וכו', שתהיה לו אשת חיל שתעזור לו בעבודת ה' ובייעוד שלו, כדי שהיא תטפל בעניינים הגשמיים והוא בעניינים הרוחניים, אז הח"ח מברך אותך בברכה הכוללת שתישאר בלימוד, בזכותה שהיא תניח לך ולא תפריע לך, שאתה תוכל לשבת על התורה ועל העבודה.

ממשיך מהרי"ץ וכותב, ולכן זאת ישיב אל לבו, להתחנן ולשאול ולבקש מפני אב הרחמן אבינו מרחם, לגאול שכינתו, אם רובצת על הבנים.

דבר זה רמוז במסכת אבות פ"ג משנה ב', והוא שאמר התנא, הוי מתפלל בשלומה של מלכות, היינו מלכות שמים, כי בשלומה יהיה לנו שלום כמ"ש רז"ל וכו'. בשטחיות מבינים, כי 'מלכות' הכוונה על השלטון, גם אם הם גויים, כפי שאומרים ומברכים 'הנותן תשועה למלכים', כי אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו [אבות פ"ג משנה ב']. אבל כידוע, חז"ל מדברים בנגלה ובנסתר, ועפ"י הנסתר חז"ל רומזים לנו על מלכות שמים.

[ועיין עוד מה שכתב מהרי"ץ בעץ חיים באשמורות, ובהגהות המיוחסות להר"ד שם, לגבי תן חיים ושלום למלך וכו'. ודיברנו על כך בשיעור מוצש"ק שופטים התשע"ז, שלכן גם בזמנינו ראוי לומר תן שלום "במלכות", ולא במלכות].

לאחר מכן שם בהקדמה להושענות, מסביר מהרי"ץ לפי דרך זה, מה שאומרים בהושענות, אָנִי וְהוּ הוֹשִׁיעָה נָא, לזה אנו מתחננים ואומרים אני והו הושיעה נא, הם ב' שמותיו ית' משמות בן ע"ב. ומלבד הטעם אשר כתבנו לקמן בשם המפרשים על הזכרת ב' אלו, עוד נראה לומר כי היות ידוע כי טעם הסוכה הוא כדי להעלות על לבבינו זכרון חסדיו ית', אשר בצאת ישראל ממצרים הקיפנו בז' ענני כבוד, ולפי שכתוב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו

אמנם לא ביארו א"כ איך יתורץ עניין תשע שעות, וצ"ע.

אומר הגר"א, פירוש, שאסור לכוון בתפילה לצורך עצמו. אך להתפלל שיהיו כל ישראל בתכלית השלימות, ויהיה נשלם כנסת ישראל למעלה, אבל לא לצורך עצמו.

הגר"א אומר כאן דברים מיוחדים ונשגבים, אשר לצערינו אנחנו רחוקים מהמדרגות האלה, אבל זה מקביל לדברים שאמרנו מקודם בשם מהרי"ץ. הגר"א אומר, שאסור לכוון בתפילה על העניינים הפרטיים. אם אדם רח"ל חולה, אם תבקש שתהיה בריא, הרי שאתה מתפלל רק בשביל עצמך. בדרך כלל, האנשים אינם מבינים כך. גם אינני יודע, האם כשהגר"א אומר 'אסור', האם הדברים כמשמעם, אסור כפשוטו. וכי זה עפ"י שלחן ערוך? הרי המשנה כאן מדברת על 'חסידים', ולא סתם חסידים אלא 'חסידים הראשונים', אלו שתי דרגות יותר מסתם חז"ל, א"כ איך אפשר לומר את המלה 'אסור'? אבל אולי ישנם דברים, שאצלם זה בבחינת אסור, או לפי הדרגות שלו.

ימה שיהיה כנסת ישראל נשלם למעלה, הוא מתכווין על השכינה.

והוא אומר חידוש נוסף, אלא יתפלל באלהי נצור על עצמו, שתפילת אלהי נצור היא על עצמו. וז"ש כאן, כדי שיכוננו לבם לאביהם שבשמים, לא שיכוננו בדיבור.

כנראה הוא מתכווין לומר, כי בשטחיות מבינים שכאשר אומרים למישהו תכווין בתפילה, היינו שיכוון לפירוש המלים, שיתכוון למה שהוא אומר, ברוך אתה ה' וכו', שתדע מה מוצא שפתוך, להבין את פשטות המלים. או אולי שישנן כוונות עפ"י האר"י, דברים מסביב. אומר הגר"א, לא, תכווין לתקן את השכינה, שזאת תהיה המטרה.

זהו בדיוק מה שאומר מהרי"ץ. לא מפסידים מכך, כי בעצם כאשר האדם מתפלל על גלות השכינה, כשאדם מבקש שיגיע הקץ ושיבוא

משיח צדקנו, כאשר אתה מדבר לטובת הקב"ה כביכול ומבקש על כנסת ישראל, ממילא הבעיות שלך הפרטיות נפתרות, כפי שאמרנו לעיל.

שאלה מהקהל: לפי מה שהרב אומר שכאשר יהיה תיקון לשכינה הכל יסתדר, אם בן מעיקרא למה תיקנו לנו לבקש בקשות אלה, כגון בעשיית, שלח רפואה שלימה לחולי עמך וכו'. כתבנו בספר פרנסה וכלכלה וכו'.

תשובת מרן שליט"א: אולי כוונת הבקשות הללו, על צד שח"ו לא נזכה בקרוב לתיקון השכינה. כך שמעתי מחכם אחד שתירץ. ולא נהירא. ועכ"פ צריך עיון. אך שתי תירוצים על כך, נביא בס"ד הלאה בשיעור מוצש"ק בראשית.

ראיתי בכמה ספרים שמדברים על הכלל הזה, אלו דברים גבוהים מאד. אבל עדיף להביא את מה שאומר הגר"א במקומות אחרים, וזה ישלים את דבריו כאן.

הגר"א בפירושו על תיקוני הזוהר [נ"ג ע"א] כותב כך, אם תפילתו בשביל השכינה, אז נענה. וזהו בדיוק מה שמהרי"ץ כתב, אם אתה מתפלל בשביל השכינה, ממילא תיענה הבקשה הפרטית שלך. אם יש לך בעיה בחינוך ילדים, או בשלום בית, או מחלות רח"ל, וכדומה.

ובספר משלי [כ"ה, ט"ו] כותב הגר"א, דהמבקש שהקב"ה יעשה למען רחמיו וחסדיו [פי' למען שמו], אין חשש שמא יגרום החטא, כיון שאינו מבקש לפי מעשיו כלל עיי"ש ובנפש החיים שער ב'.

קראתי את הדברים האחרונים, מתוך הספר אחרית כראשית, להרב אריה שפירא [דף ע"א, בסוף הדף].

אלו דברים חשובים מאד. יהי רצון שנגיע למדרגות האלה, ולכל הפחות שנדע שישנן כאלה מדרגות, ושנשאף להגיע אליהן. שלפחות נהיה קרובים אל הדברים הללו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

דהיינו האות ה"א זה ראש השנה שחל ביום חמישי, וכן חג הסוכות. והשי"ן זה שלמים, דהיינו מרחשון וכסלו שלמים, שלושים יום. והאל"ף זה הסימן של ניסן, ר"ח ניסן וה"ה חג פסח יו"ט ראשון, שהרי חלים באותו יום. זהו הסימן הש"א. כאשר הסימן של-שנה הוא הש"א, הוא כותב בסוף בכתב-יד קדשו ומשנת השע"ז, בספה"ל כך, אתם נצבים אלי (עד) וילך, תום בעדה (ולאחריו) תשרי, והוא שלישי ורביעי. יום חמישי, קורין שירת האזינו, ומפטירין שובה. יום י"ב קורין מן וילך, עד סוף הפרשה. ומפטיר ויאסף יהושע. ואחריו חג הסוכות עכ"ד. ומצורף צילום בסוף החוברת, בדף 120.]

ישנו כאן דבר חידוש גדול. כי מה שמקובל ומפורש בכל הפוסקים ראשונים ואחרונים, החל מרס"ג ובטוש"ע הלכות ראש חודש, כל חכמי ישראל בכל הקהילות, ובכללם חכמי תימן, כגון מהרי"ו ומהרי"ץ, וגם מהר"י בשירי בעצמו בתכאליל אחרים, כותבים כפי שנהוג בדרך כלל, שקוראים נצבים לפני ראש השנה, וילך בין ר"ה לכיפור, ואח"כ פרשת האזינו. אבל כאן נתגלו לפחות שלושה כתבי יד קדמונים, הכותבים כי יש לקרוא את האזינו, ואחר כך את וילך. הפלא ופלא. וכי מותר לשנות את הסדר של התורה?

הרמב"ם כותב בהלכות תפילה [פרק י"ג הלכה א'], כי מנהג פשוט בכל ישראל, שגומרים את התורה בחג הסוכות – הוא מתכווין לשמיני עצרת, שמחת תורה – כי קוראים אז וזאת הברכה, ובמשך כל השנה קוראים את כל הפרשיות על הסדר. הרי כפי שאי אפשר לקרוא את פרשת לך לך לפני פרשת נח, כי אי אפשר לקרוא וילך לפני האזינו. הדבר פלא עצום.

אבל מה שנראה בכדי ליישב את הדברים, כי כיון שהדין הזה אינו מפורש בגמרא, בודאי שלא ראוי לקרוא את התורה שלא כסדר, ישנה על כך אריכות בשו"ת מים רבים להר"ר

האם ישנה אפשרות להקדים את פרשת האזינו לפני פרשת וילך. יישוב מנהג קדמונים.

ברצוני לסיים בדבר חדש, אשר התעוררנו אליו בזמן האחרון, בזכות ידידנו הרב יהונתן שבת הי"ו, הוא הדפיס על כך קונטרס פרשת אתם נצבים, ואגיד לכם מה שנתחדש לי בעניין הזה.

כידוע, בתורה ישנן חמשים ושלוש פרשיות. אמנם כאשר סופרים אותן, מוצאים לכאורה שישנן חמשים וארבע, כיון שבחומשים הנפוצים ישנה טעות, כי הם עושים את פרשת וילך כפרשה בפני עצמה. אבל לקושטא דמלתא, פרשת וילך איננה פרשה נפרדת, אלא היא ההמשך של פרשת נצבים.

לכן הראשונים כותבים, כאשר רוצים לדבר על כל פרשת נצבים, 'נצבים כולה'. וכאשר רוצים להגיד שקוראים רק חצי פרשת נצבים, כותבים 'נצבים עד וילך'.

וילך זו חצי פרשה. חולקים את פרשת נצבים, כאשר ישנו צורך. אם יש שבת אחרי יום הכיפורים, שאז צריכים לקרוא האזינו, וצריכים הרי שפרשת נצבים תפריד בין הקללות של פרשת כי תבוא – דהיינו התוכחה, כפי תקנת עזרא המבוארת בסוף מסכת מגילה ודף ל"א ע"ב, כי עזרא תיקן שיקראו את הקללות לפני ראש השנה, 'תכלה שנה וקללותיה', והתוס' שם אומרים כי פרשת נצבים היא מפסיקה, גם מהרי"ץ כותב זאת בעץ חיים, וזהו דבר המובא בכל הספרים. אם כן, יש לנו שתי שבתות עדיין, יש שבת בין ר"ה ליוהכ"פ, שבת שובה, אז קוראים וילך, שזה חצי פרשת נצבים, ואחרי כן קוראים את פרשת האזינו. ואם ישנה רק שבת אחת, דהיינו שבין יוהכ"פ לסוכות אין שבת, כמו שהיה לנו השנה [התשפ"א], א"כ האזינו היא לפני כן, ורק מפטירים 'שובה'.

אבל ישנו דבר חדש מאד, הכתוב בספרי כמה מקדמונינו חכמי תימן נע"ג, ובכללם מהרי"י בשירי, אקרא לכם את לשונו בלוח קביעות השנים, בשנת הש"א – זהו הסימן של-שנה,

רפאל מילדולה נסימן ו' ז' ח"ג, וכן בשו"ת בית דינו של שלמה להר"ר שלמה לניאדו נסימן י"ב, וכן בפסקי תשובות כתב כך מעצמו בפשטות, כי בודאי שאם ח"ו קראו פרשה לא נכונה, נניח אם בשבת פרשת לך לך טעו וקראו פרשת וירא, לא יוצאים ידי חובה, צריכים לחזור ולקרוא את פרשת לך לך. את פרשיות התורה חייבים לקרוא על הסדר. א"כ גם בנ"ד לכאורה אי אפשר לקרוא את האזינו לפני וילך.

אלא כנראה הם סוברים, שנדון דידן הוא שונה, שהרי וילך הוא ההמשך של נצבים, וזה דבר שהיה ידוע ומפורסם בזמנם – שזאת חצי פרשה, והיה להם עניין לקרוא את האזינו לפני יום כיפור, כפי שהרמב"ם כותב לגבי הסימן של מברכים ה'י"ו ל"ך, דהיינו האזינו, זכור ימות עולם, ירכיבהו, וירא י"י וינאץ, לו חכמו, כי אשא אל שמים. קוראים לפי הסדר הזה, מסיימים וגם פותחים בדברים רעים, בכדי שיתעוררו העם לתשובה. לכן קוראים זאת בתורת תוכחה. היה להם עניין לקרוא בדוקא את האזינו לפני יום כיפור, כיון שיוהכ"פ זהו יום התשובה, קץ מחילה וסליחה לעם ישראל, כפי שכותב הרמב"ם בהלכות תשובה פרק ג'. לכן היה להם עניין לקרוא כך, יש לכך סיבה, זה לא סתם לקרוא את האזינו לפני וילך.

ולא דמי למגילה, דהתם בעינן כסדר לעיכובא. ועיין שם טוב פרק ב' מקרית שמע ריש הלכה י"א. איתמר. אך עי' בדברינו בשיעור הבא, לגבי קריאת ס' דברים בליל הושענא רבה. יב"ן.

כוונתנו רק ליישב את השיטה שלהם, בכדי שלא תישאר תמוהה. ויילך זה ההמשך של נצבים, א"כ זה כמו זנב שהולך אחרי הראש. [על צד שאולי לא ראוי להמשיל פסוקי תורה לזנב, כמו שהעירני חכם אחד שליט"א, נוסף לכתוב כאן להבדיל בין הקודש ובין החול. עכ"פ אין ראיה מעניין הגיעני כזנב הלטאה, בפסחים דף ג' ע"ב, דהתם מסתברא שאין הקפידא רק מחמת הלטאה. ולאידך גיסא

לכאורה יש ראיה מעניין מזוזה כזנב, כיעויין במנחות דף ל"א ע"ב, שלא יעשנה כזנב, וכן העלו הפוסקים. אלא שיש לדחות שזה נאמר לשלילה, ומשו"ה לית לן בה, ועיין. וכיון שהדבר הזה אינו מפורש בגמ', לגבי וילך, נכון שרס"ג כך כותב, אך כנראה שהיו גאונים אחרים שכותבים אחרת רק שלא הגיעו ספריהם לידינו, הם בודאי לא עשו כך מעצמם, היה להם איזה מקור מאחד הגדולים הראשונים, ומצד שני בגמ' וברמב"ם לא כתוב כלל הדין הזה, וידוע שדין שאינו מפורש בגמ' לא מחייב את כל ישראל לנהוג כפי מנהג מקומות אחרים. אבל היה דבר כזה, ובדורות האחרונים הדבר הזה לא נשמע, כנראה מעיקרא זה לא היה אלא מנהג של מיעוט. ברוך ה' שזכינו ליישב זאת, בכדי שלא יהיה נראה ח"ו שלא כהלכה.

וכהנה וכהנה. צריכים לדעת זאת לגבי כל דבר, כי כאשר נותנים את נפשינו עליו ועומדים עליו, כפי שזכינו מקודם לדבר על כך, לגבי רם ונשא, כאשר מבררים ורואים את הדברים, נוכחים לדעת כי מה שעשו הגדולים הראשונים זה מיוסד על אדני פז, והכל הוא אמת וצדק, רק שצריכים לעיין היטב ולצרף נִימָא לנימא, ואז מגיעים למסקנות, וברוך ה' שאפשר לצאת עם דברים ברורים. [ועי' לעיל ד"ה ידידנו].

השם ברוך הוא יזכנו, לשנה הבאה בירושלם הבנויה, שנזכה שהקב"ה יסיר מתוכנו כל נגע ומחלה, ויציל את עמו ישראל מכל צרה וצוקה. יהי רצון מלפניו יתב' שנזכה כולנו לקראת הושענא רבה – יום חיתום הדין, שיבוא עלינו לשלום – שניחתם בספר החיים ובספר הזיכרון ובספר מחילה וסליחה וכפרה, לחיים טובים ולשלום, אכ"ר.

תוסיפו שנים רבות
שמחים במועדים טובים
מוסדות יד מהר"י

וירא יום כל' ויהיו חיי עדה" ראש חדש כסלו אגמעה יום תחנע פיה קורין וזה תולדות
 יצחק יום ט' ויחזק יעקב יום י' וישלח יעקב" יום כ"ג וישב יעקב תם לחנוכה לילה א"ב יום
 כ"ד בכסל" ראש חדש טבת א"ה מוציאין בזוהר שבת ג' ספרים בראשון קורין ויהי י"ח
 ובשע ענין ראש חדש ובשלישי ענין חנוכה והו קרבן יום ששני ומפטיד דע ושמה" ובין
 כזאם הדיה אקנה אתי סימנה ג'ה מתל כזאם אפרשיות ולענות אתי פי אקנה אתי קבלתי
 והי סימן ב"ה לא יגאדר עי תכלי וכד'ך דום שהורהא ואעיהודהא וצאמזההא סאעמ
 בה תרשר בענין אלה תל" וחדא כחן סימן אקנה **השא** כחן ראש
 חדש תשרי אכמים ומדחמון וכסלו שלמים ואקנה פשוטה ועקן ואפקה אחרד" אול
 אשעאד ראש השנה הו רגום גדליה אחרד ואכפור אקבת ולקונה הו וערב ערבה אף
 ושמע עזרתה הו ובעד ד'ך תקל בראשית יום כל' בתשרי" ראש חדש מרחשון וז'
 בזוהר שבת מוציאין שע ספרים בזוהר קורין פרשת טו ובשע ענין ראש חדש ומפטי
 השמטס כפתי יום ח' כך כך יום טו וירא איון י' יום כ"ב ויהיו חיי עדה יום כ"ט וזה תולדות
 יצחק ומפטיד מחר חדש" ראש חדש כסלו י"ב יום קאדק ויחזק יעקב יום י"ג וישלח יעקב
 יום כ' וישב יעקב תם לחנוכה אה לילה כ"ה בכסל" יום כ"ז ויהי מקל והי שבת חנוכה וקורין
 בה ענין חנוכה ומפטידין דע ושמה" ראש חדש טבת ג'ד יום ד' ויגש ואיצאס אף יום
 עזאשר בטבת ובעדה יום י"א ויהי יעקב יום י"ב וזה שמות יום כ"ה וארז" ראש חדש
 שבט אה יום ג' כי חע הכבדתי יום עזאשר ויהי בשלח יום י"ז וישמע יתרו יום כל' וחלה
 המגפטיס" ראש חדש ט" בזוהר שבת מוציאין ג' ספרים קורין בזוהר ויקחו ליתדומה
 ובשע ענין ראש חדש ובשלישי קורין בו המפטיד ענין שקלס ומפטיד ויאמר יהואש
 יום ח' ואותה תצוה והי שבת זכור יום כ"ז כי תשא והי הפסקה ומפטידין וישלח אחרד יום
 כ"ב ויקח למפרדה והי שבת מרה יום כ"ט אה פקודי והי שבת החדש הזה ומפטיד כל
 העם" ראש חדש ט"ז אף יום י"ז ויקח יום י"ז פרשת צוהס אפקה א"ב יום כ"ח ויהי ביום
 השמיני" ראש חדש חיי"ר כ"ג יום כ"זאמק חשק כי תצויע וזאת תהיה גמיע ומפטיד
 וארבעה חנשים יום י"ב אחרד מות וקדושים גמיע ומפטיד ויהי בשנה יום י"ט אמר יוסל
 בהר שיע ואס בחקתי גמיע ומפטיד בן חרס הנב"א" ר"ח קנין א"ף יום ראבע במדבר קיב
 תם לעצרה כ"ג יום י"א טשא יום י"ח בהעלתך יום כ"ה שלח לך" ר"ח תמוז הו יום כ' ויקח
 קרח ויצף זאת הקת ומפטידין ויחל שאלו"ל יום ט' קורין מק ויסעו מע וירא בלק ומפטיד
 והיה שארית יעקב יום י"ז פטחק ובעדה יום י"ז בתמוז אחרד יום כ"ג ראשי המטות ומפטיד
 ר"ח אב אף מוציאין שע ספרים בזוהר קורין אה מקעו ובשע ענין ראש חדש ומפטי
 חזון ישעיהו יום ח' אה הדברים תם בעדה עס תשעה באב אחרד יום כ"ז ואמתחן יום כ"ב
 והיה עקב יום כ"ט ראש ומפטיד מחר חדש" ר"ח חלול ח"ב יום קאדק שופטים יום י"ג כ'
 תצא יום כ' והיה כי תבוא יום כ"ז חתם נביס א' וילך תם בעדה והו ג'ד יום ה' קורין שיה
 האזינו ומפטידין שובה יום י"ב קורין מק וילך א' אכר אפרשה ומפטיד ויאקף יהושע תם
 בעדה לקונה" וחדא כחן סימן אקנה **אזא** כחן ראש חדש תשרי
 אקבת והו יום טוב שלראש השנה ז' רגום גדליה א"ב ואכפור א"ב ולקונה ז' וערב
 ערבה אגמעה ויום טוב שמעע עזרתה ז' ובעד ד'ך תקל בראשית יום כ"ב בתשרי

מתוך תפילאל כתי"ק של מהר"י בשירי, בו נזכר (שורה 5 מלמטה) וילך, אחרי פרשת האזינו, עי לעיל דף 18.